

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av läs- och skrivunder-
visningen inom ämnena svenska/svenska som
andraspråk i årskurserna 4-6 vid Sandsbro skola
i Växjö kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om skolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför under år 2015 en kvalitetsgranskning av läs- och skrivundervisningen inom ämnena svenska/svenska som andraspråk i årskurserna 4-6. Granskningen av undervisningen vid Sandsbro skola i Växjö kommun ingår i detta projekt.

Sandsbro skola besöktes under den 13-15 april 2015. Ansvariga inspektörer är Anna-Lena Olsson och Monica Axelsson. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av läs- och skrivundervisningen inom ämnena svenska/svenska som andraspråk genomförs i 35 skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet, redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor.

Bakgrundsuppgifter om Sandsbro skola

Sandsbro skola är en skola för elever i förskoleklass samt grundskolans årskurser 1-6. Vid tillfället för tillsynen är 420 elever inskrivna vid skolan varav 181 i årskurserna 4-6.

Undervisningen i årskurserna 4-6 bedrivs i åldershomogena klasser. Det finns tre parallella klasser i varje årskurs. Lärarna som undervisar i respektive årskurs bildar en så kallad "operativ enhet". Dessa lärare samarbetar vad gäller undervisningens upplägg.

I årskurserna 4-6 undervisar sju lärare i svenska, och i förkommande fall, svenska som andraspråk.

Lärarna har deltagit i kompetensutveckling kring elevers läsande och skrivande. Första delen var en frivillig läsecirkel där deltagarna bland annat tog del av litteratur kring bland annat läs- och skrivstrategier. Den senare delen av kompetensutvecklingen inom ämnet svenska har varit obligatorisk för alla lärare.

På skolan finns en förstelärare i svenska, som undervisar i årskurs 3. I skolans bibliotek arbetar en bibliotekarie som är involverad i undervisningen i läs- och skrivstrategier.

Nationella prov genomförs i svenska för årskurs 3. Läsåret 2013/14 nådde färre elever vid skolan kravnivåerna jämfört med riket som helhet avseende tre delprov som berör läsning. Vid det fjärde delprovet "enskilt textsamtal" nådde eleverna vid Sandsbro skola högre resultat än den genomsnittliga nivån för riket. Vid två av tre delprov som rör skriftlig förmåga låg nivån över den genomsnittliganivån för riket.¹

För nationella prov i årskurs 6 läsåret 2013/2014 låg provbetyget i ämnet svenska i samtliga delar över nivån både för kommunen och för riket.²

Av betygsstatistiken för årskurs 6 framkommer att den genomsnittliga betygspoängen i ämnet svenska, vårterminen 2014, ligger över både den i kommunen och den i riket.

Av betygsstatistiken för årskurs 6 framkommer att pojkarna under de två senaste åren haft ett lägre genomsnittligt betygsresultat än flickorna i ämnet svenska, och i samtliga övriga ämnen. Under dessa läsår finns ingen statistik avseende betyg i svenska som andraspråk, då antalet elever som läste detta ämne var färre än 10 elever.

Resultat

1. Görs syfte och mål med valt textinnehåll och arbetssätt tydligt för eleverna?

Här undersöks om läraren tar reda på elevernas behov, intresse, bakgrund och erfarenheter. Vidare om läraren motiverar eleverna, så att de förstår varför de ska arbeta med den aktuella texten eller skrivövningen. Här granskas också om läraren tydliggör för eleverna vad de ska lära sig och hur de ska arbeta för att nå målen.

¹ Fyra delprov berör läsning och tre berör skrivning.

² Ett delprov berör läsförmåga och ett berör skriftlig förmåga.

Enligt skollagen ska hänsyn tas till elevers olika behov i utbildningen.³ Alla barn ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.⁴ Enligt läroplanen för grundskolan (Lgr 11) ska läraren ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande.⁵

Skolverket betonar att lärandet stimuleras och underlättas av att innehållet i texterna engagerar och kopplar till elevernas erfarenheter.⁶

Forskning visar att om läraren formulerar tydliga mål på kort och lång sikt som eleverna förstår och accepterar så ökar elevernas lärande.⁷

På frågan hur lärarna arbetar med att motivera eleverna, svarar flera lärare, att de önskar att eleverna får känna glädje i läsandet. Glädjen motiverar eleverna till vidare läsning. Lärarna menar att de känner sina elever och att de därför kan motivera dem tillräckligt. De berättar att eleverna bland annat skrivit brev och böcker om sig själva. Utifrån detta försöker lärarna välja texter och arbetsätt som passar eleverna utifrån deras intressen. Eleverna har också själva kommit med förslag på böcker. I årskurs 6 har eleverna valt en bok för gemensam läsning. Det har fallit väl ut och många elever har intresserat sig för läsningen. Orsaken till intresset är, enligt lärarna, att aktuell bok fångslar eleverna, utifrån att historien handlar om en vardag som har övernaturliga drag och boken har ett kraftfullt språk med slang i, som eleverna tilltalas av. En lärare nämner också att lärarna erbjuder eleverna att fritt välja en text inom en särskild texttyp som man arbetar med. En annan lärare nämner att hen numera är mer noggrann med att förbereda till exempel val av bok. Läraren uppmanar eleverna att fundera lite innan de ska välja ny bok. En lärare anger att det är svårare att skapa intresse för faktatexter än för berättelser. Både lärare och elever säger att skolbibliotekarien har spelat en stor roll vad gäller att bland annat bistå eleverna att finna texter som motiverar och engagerar dem.

Lärarnas upplevelse, som framkommer vid intervjun, är att dagens elever inte frågar så mycket *varför* man ska arbeta med en viss övning. Denna typ av frågor förekommer mer för ett antal år sedan, uttrycker lärarna. Eleverna är studiemotiverade, säger lärarna.

³ 1 kap. 4 § andra stycket skollagen.

⁴ 3 kap. 3 § skollagen.

⁵ Lgr 11, avsnitt 2.2.

⁶ Skolverket (2010). *Texters, textuppgifters och undervisningens betydelse för elevers läsförståelse. Fördjupad analys av PIRLS 2006*. Skolverkets aktuella analyser. Stockholm: Fritzes. Skolverket (2012). *PIRLS 2011. Rapport 381*.

⁷ Håkansson, J.; Sundberg D. Utmärkt undervisning – Framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning.

Vid samtliga lektioner Skolinspektionen observerat råder studiero. Observationerna visar att lektionerna inleds med tydliga instruktioner för vad eleverna ska göra och vad som ska ske under lektionen. Däremot är det inte lika vanligt att läraren förklarar sambandet mellan det som ska göras och det som eleverna ska lära sig. Det förekommer dock, till exempel: *"Vi ska idag titta på vad som bygger upp en kvalitet i en text... Ni ska få se vad som är bra och vad som kan göras bättre. Det finns inget direkt rätt eller fel."* Lärarna säger i intervjun att de då och då återkopplar till kunskapskraven och förmågorna, och vad eleverna ska lära sig i och med lektionen.

Hur lektionerna avslutas varierar. Vissa lärare knyter samman vad som varit målet och syftet med lektionen och vad man gjort, medan andra avslutar lektionen utan att kommentera arbetet närmare, eller vad eleverna lärt sig.

I de flesta klassrum finns det dokument uppsatta på väggarna som beskriver vilka mål som eleverna ska uppnå i olika ämnen, däribland svenska. I några klassrum anges kunskapskraven för svenska. Det finns också anslag i flera klassrum om olika förmågor som eleverna ska utveckla i skolarbetet, de så kallade "big five"⁸ och flera lärare berättar att de arbetar utifrån att eleverna ska utveckla dessa förmågor.

De elever som intervjuats uttrycker alla ett slags allmän hållning att det är viktigt med undervisning i läsning och skrivning. En elev säger till exempel: *"Egentligen har man läsningen i allt man gör."* Eleverna refererar också till att de behöver läsning och skrivning när de blir vuxna och ska gå på universitetet eller söka ett jobb.

I elevenkäten⁹ svarar de allra flesta elever att läraren förklarar för eleverna vad de ska lära sig. Några elever uttrycker vid intervjun att lärarna ibland, och synnerhet i början av en termin, talar om kunskapskraven i t. ex. svenska, och att lärarna talat extra mycket om kunskapskraven inför vårt besök.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärarna i ganska låg grad gör syftet med valt textinnehåll och arbetssätt tydligt för eleverna.

Granskningen visar att läs- och skrivlektionerna oftast inte ges en tydlig inramning som möjliggör för eleverna att förstå syfte och mål kring vad de ska lära

⁸ The Big 5 har myntats av Göran Svanelid och de omfattar analysförmåga, kommunikativ förmåga, begreppsförmåga, procedurförmåga och metakognitiv förmåga. Se, Svanelid, G. (2014). *De fem förmågorna i teori och praktik – Boken om The Big 5*. Studentlitteratur.

⁹ Skolinspektionen har genomfört en elevenkät vid samtliga skolor (åk 4-6) som ingår i denna granskning. Svarsfrekvensen för Sandsbro skola uppgår till ca 93 procent.

sig. Dock framgår det att lärarna utgår från elevernas intresse för att motivera eleverna till de olika läs- och skrivövningarna.

2. Får eleverna lära sig läs- och skrivstrategier för att utveckla sin läs- och skrivförmåga?

2.1 Får eleverna lära sig lässtrategier för att urskilja texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna?

Här undersöks om eleverna får lära sig att läsa och förstå olika typer av texter, använda olika angreppssätt utifrån vilket syfte de läser en text, reflektera över texter, urskilja budskap i texter samt sätta texter i relation till tidigare erfarenheter och kunskaper.

Här granskas också om läraren ser till att eleverna strukturerat får samtala om egna och andras texter med ett aktivt lärarstöd utan fokus på rätt eller fel svar. Vidare om läraren medvetet arbetar med att ge eleverna verktyg som hjälper dem att förstå det de läser.

Enligt skollagen syftar utbildningen till att främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.¹⁰

Enligt kursplanerna i svenska och svenska som andraspråk ska eleverna genom undervisningen ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften.

Forskning visar att det är betydelsefullt att eleverna får stöd genom samtal om texternas innehåll för att kunna utveckla läs- och skrivstrategier.¹¹

Olika texter

Elever och lärare berättar att olika typer av texter förekommer i läsundervisningen. Eleverna ger exempel på att de får läsa berättande texter och sakprosa-texter. Vad gäller berättande texter nämner de till exempel skönlitteratur, egna berättelser, sagor och dikter. Eleverna känner till och har mött faktatexter som berör bland annat samhällsorienterande ämnen och naturorienterande ämnen. De berättar också att de arbetat med insändare och informationstexter. Eleverna säger att de inte får arbeta med webbtexter. De känner till vad sociala medier är, men säger att deras surfplattor är låsta, så att de inte kan gå in på sociala medier eller läsa bloggar. Skolan är väl utrustad med digitala verktyg – som används mycket i läs- och skrivundervisningen för övrigt – men lärarna motsä-

¹⁰ 1 kap. 4 § tredje stycket skollagen.

¹¹ Skolverket "Nya språket lyfter" kapitel "Vad säger forskning" sid 15.

ger inte elevernas uppfattning att man inte arbetar med webbtexter i undervisningen.

Lässtrategier

Lärarna säger i princip samstämmt att över några års tid, så har man på skolan gått från kvantitet i läsningen till kvalitet i läsningen. Lärarna säger att de nu är mer inne på att eleverna ska gå djupare in i det som läses, och inte bara läsa *mycket*. Eleverna får i olika sammanhang läsa högt under de observerade lektionerna. Lärarna säger att det är svårt att veta hur en elev tar sig an en text om eleven läser tyst. Eleverna läser också enskilt i en bok som de själva valt. Det förekommer vidare att läraren har högläsning och eleverna berättar att vissa lärare är bra på det och de ändrar rösten efter de olika personerna i boken, och det gör det hela intressant.

Vid intervjuerna med eleverna frågar vi om lärarna lär eleverna att läsa på olika sätt. Eleverna kan inte riktigt svara på detta, men när vi nämner ordet översiktsläsning så nickar de igenkännande. De säger att det betyder att man letar efter något särskilt i en text.

I detta sammanhang kommer eleverna också in på att man kan "läsa mellan raderna" och att detta betyder, enligt en elev, ungefär att: *"Svaret finns inte direkt i texten, utan man hittar svaret med hjälp av flera ledtrådar"*. Eleverna kan själva beskriva hur de går tillväga för att förstå det som de läser.

Lärarna säger att de vill att eleverna alltid ska tänka när de läser och de vill förmedla ett mått av kritiskt tänkande i läsandet. En lärare förklarar: *"Vi börjar i det tydliga, till exempel med fabler, för att sedan kunna läsa mellan raderna."* En strategi som de nämner är också att man kan backa tillbaka lite i texten när man läser, då förstår man ofta det man eventuellt har missat.

Eleverna säger att när man ska läsa en ny text och försöka att förstå den, så tittar man först på bilderna och försöker få en uppfattning om vad texten kan handla om. Då kan man ta hjälp av någon av de så kallade "läsfixarna", menar eleverna.¹² Flera elever nämner särskilt "spågumman" som intressant, eftersom man kan förutspå och gissa vad som kommer att hända i texten. Eleverna nämner också att de kan använda "detektiven" för att spana efter vissa saker i texten, till exempel svåra ord. Eleverna säger att när de är i början av att ta sig an en ny text får de ofta i uppdrag att leta efter svåra ord. Orden skriver de upp och sedan talar man om dem gemensamt.

¹² Läsfixarna är: "detektiven" (reder ut oklarheter, nya ord och uttryck), "spågumman" (förutspår och ställer hypoteser om texten med hjälp av t. ex. bilder, bildtexter och rubriker), "cowboyn" (sammanfattar det viktigaste i texten), "reportern" (ställer frågor om texten, både det som är uttalat och det som är outtalat) och "konstnären" (skapar inre bilder utifrån texten).

Lärarna bekräftar att de använder sig av de olika figurerna ("läsfixarna") för att ge eleverna verktyg att titta på texter ur olika perspektiv, genom att olika frågor ställs i förhållande till texten. Lärarna följer inte detta koncept till fullo, säger de. På en lektion läste eleverna två olika faktatexter om Stockholm. De skulle finna likheter mellan texterna med hjälp av ett så kallat Venn-diagram.¹³ Ett av syftet med lektionen var, enligt läraren, att de i par skulle ägna sig åt djupläsning av texten, alltså läsa texten noggrant. En lärare säger angående lässtrategierna att: *"Eleverna ska kunna använda dem själva. Nu gör vi tillsammans och sedan ska de stå på egna ben."*

Flera av lärarna har deltagit i en fortbildningsinsats på skolan kring läsande och skrivande där man bland annat studerat kring läsforskning. Lärarna säger att när man läser om olika metoder och modeller blir det så att man tar till sig lite av varje från dem och använder det man lärt utifrån sitt eget sammanhang.

Eleverna ges olika tillfällen till att samtala strukturerat om texter för att reflektera över och förstå texterna. Det framkommer av både intervjuer och det inspektörerna observerat vid lektionerna. I vissa sammanhang läser alla samma bok och man samtalar om det som man läst. Skolan har på försök haft tillgång till så kallade e-böcker på surfplattorna. Det har varit bra för då har alla elever kunnat läsa samma bok på ett enkelt sätt, menar lärarna.

Inspektörerna har observerat exempel på gemensamma samtal kring en text vid de lektioner som observerats. Samtalen har varit utan fokus på rätt eller fel svar. I en helklass läste läraren en saga och sedan pratade man om vad sagan skulle kunna betyda. Eleverna deltog i samtalet och ställde frågor och svarade utifrån vad de lyssnat till. En av lärarna nämner *"strukturerade textsamtal"* som en metod vilken hen utgår ifrån.

I flera fall innebär lektionerna att eleverna ska samtala om en text i grupp efter det att de läst texten. Läraren går runt bland eleverna och ger hjälp. Samtidigt ser inspektörerna att inte alla elever fångas av arbetsuppgiften och att de blir sittande tämligen passiva.

Lärarna betonar att undervisningen i läsning och skrivning hänger nära ihop och de menar att deras undervisning utgår från ett sådant helhetsperspektiv. Detta bekräftas av de observationer vi gjort. Ofta är skoluppgiften i ett längre perspektiv och innebär att eleverna ska arbeta med på både läsande och skrivande, i olika faser. På de observerade lektionerna har man inte hunnit med hela processen, men den har beskrivits av läraren på ett sammanhängande och förståeligt sätt.

¹³ Detta är ett sätt att grafiskt åskådliggöra skillnader och likheter mellan texttyper.

Eleverna och lärarna berättar vidare i uppskattande ordalag om det samarbete som pågår med den bibliotekarie som arbetar i skolans bibliotek. Bibliotekarien träffar eleverna regelbundet och hon håller vissa lektioner. Det framkommer att hon entusiasmerar eleverna till läsning. Hon presenterar till exempel olika böcker för eleverna och hon hjälper dem också att välja böcker.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att undervisningen vid Sandsbro skola i ganska hög grad innebär att eleverna får lära sig lässtrategier för att urskilja texters budskap.

Eleverna vid Sandsbro skola ges möjlighet att läsa olika slags texter. Eleverna får ganska ofta hjälp av läraren, genom t. ex. strukturerade textsamtal och olika verktyg, att ta sig an texter. Det varierar dock mellan lärare i hur hög grad eleverna får ett aktivt lärarstöd under lektionerna.

Skolinspektionen vill framhålla vikten av att skolan arbetar med webbtexter (till exempel bloggar, twitter, facebook, sms) för att eleverna ska få kunskap om och kunna hantera nutida kommunikationssätt.

2.2 Får eleverna lära sig skrivstrategier för att skapa olika typer av texter med anpassning utifrån deras typiska uppbyggnad och språkliga drag?

Här undersöks om eleverna får lära sig vad som är typiskt för **olika** texter, att skriva **olika** typer av producerande texter och om de får lära sig hur man bygger upp en text beroende på syfte och sammanhang. Vidare granskas också om eleverna får lära sig att bearbeta de texter de skriver.

Här granskas också om läraren ser till att eleverna strukturerat får samtala om egna och andras texter med ett aktivt lärarstöd utan fokus på rätt eller fel svar. Vidare om läraren medvetet arbetar med att ge eleverna verktyg som hjälper dem att utveckla sitt skrivande.

Enligt skollagen syftar utbildningen till att främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.¹⁴

Enligt kursplanerna ska eleverna genom undervisningen ges förutsättningar att formulera sig och kommunicera i tal och skrift samt anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang.

Forskning visar att elevernas skrivutveckling gynnas av att eleverna får skriva och kommunicera egna texter och av att de får undervisning om skrivande.¹⁵

¹⁴ 1 kap. 4 § tredje stycket skollagen.

¹⁵ Skolinspektionens kunskapsöversikt inför projektet www.skolinspektionen.se

Olika texter

Elever och lärare berättar att olika typer av texter förekommer även i skrivundervisningen. De nämner bland annat berättande texter och dikter, samt beskrivande, instruerande och argumenterande texter. De arbetar dock inte med web-texter. I samtalen med eleverna framkommer också en bild av att eleverna i de högre årskurserna känner till fler typer av texter och också har en djupare förståelse för texternas uppbyggnad och struktur. Det framkommer att eleverna, under sin skoltid, från årskurs 4-6, mött olika typer av texter återkommande gånger. De berättar att de får arbeta med olika typer av texter varje år och att man nästkommande årskurs repeterar vad olika texter är och vilka kännetecken texterna har.

Skrivstrategier

Eleverna i år 5 berättar att man gått igenom olika kännetecken som finns för skilda texter. De nämner till exempel att: *"I en dikt kan man hoppa i raderna."* De säger vidare: *"I en tidningsartikel finns det rubrik, ingress och brödtext."* Eleverna säger också att de *"fått papper med olika punkter som man ska tänka på när man skriver."* Vissa elever tycks uppleva att det finns fler regler för hur man skriver faktatexter än för skönlitterära texter. En elev uttrycker: *"I faktatexter är det ordning med rubriker och så. Skönlitteraturen är mer som en gröt."*

Lärarna nämner att de använder sig av olika verktyg i skrivundervisningen. De nämner att de ofta gör en tankekarta för att samla in material till skrivandet. Dock påpekar de att tankekartor inte passar alla elever och då får man finna vad som passar för dem istället. Den så kallade cirkelmodellen nämns också som metod för att hjälpa eleverna att skriva en individuell text på ett processinriktat sätt.¹⁶

Lärarna pratar om att vara förebild i arbetet med att förmedla hur man bygger upp en text. En lärare nämner att hen ofta tänker på arbetssättet: *"I do, we do och därefter gör eleverna själva eller tillsammans"*. Så går till exempel en lärare tillväga vid en lektion där eleverna arbetar utifrån målet att vid en senare lektion skriva en saga i sin grupp. Läraren börjar med att visa ett slags matris eller tabell med kännetecken för sagor för eleverna, till exempel att en saga innehåller *"övernaturliga väsen"*. På så sätt blir eleverna bekanta med de inslag som ofta finns i en saga. Först lyssnar eleverna på sagan och därefter använder läraren och eleverna *"tabellen"* tillsammans. Sedan får eleverna läsa en sagotext i den lilla gruppen och använda *"tabellen"* i förhållande till detta. Vid en senare lektion ska eleverna skriva en egen saga i den lilla gruppen.

¹⁶ Cirkelmodellen delar upp skrivandet i fyra faser: Fas 1 är att bygga upp kunskaper inom ämnesområdet; fas 2 är att studera texter inom genren för att få förebilder; fas 3 är att skriva en gemensam text och fas 4 är att skriva en individuell text.

Flera lärare låter eleverna läsa en viss typ av text, till exempel en tidningsartikel, för att ge eleverna inspiration till hur man kan bygga upp en egen beskrivande eller argumenterande text. I årskurserna 4-6 har lärarna också bestämt att börja lektionerna med ett slags "minilektion", som de uttrycker det. De kallar detta för "grej of the day" GOTD. Lärarna säger att detta har inspirerat eleverna och nu har eleverna själva börjat vilja hålla sådana här korta powerpoint-presentationer i början av lektionen om ett valfritt ämne. Det har blivit ett sätt att ge möjlighet för eleverna att både skapa en text och presentera en text.

Vid en annan lektion har eleverna påbörjat att skriva en egen text om ett valfritt djur. Här har läraren angett "fasta rubriker" som ska vara med i texten, och vilka texten ska utgå ifrån. Eleverna ska följa dessa rubriker. Vid den lektion som observerades har läraren skriftligen till eleverna gett respons rörande bland annat rubriker, skiljetecken, stor bokstav, nytt stycke och källhänvisningar. Eleverna ska själva rätta, men de har många frågor. Läraren säger att eleverna behöver mycket bekräftelse i sitt skrivande.

Lärarna säger samfällt att eftersom man arbetar så mycket med surfplattorna och eleverna oftast skapar sina texter med hjälp av dessa, så är det enkelt för lärarna att ge respons. De kommentarer som läraren gett och de förändringar som eleven gjort blir tydliga. Därmed kan elevernas kunskapsutveckling följas nära.

Eleverna ges tillfälle att träna sig på att bedöma olika texter. I helklass visar läraren till exempel två texter som är skrivna av en elev som eleverna inte känner. Eleverna ska studera texterna och avgöra vad som är bra respektive vad som behöver utvecklas i texterna.

Det finns ett stort inslag av respons från kamrater på elevernas egenhändigt skrivna texter i samband med de lektioner vi observerat. Lärarna säger att eleverna därigenom får träna dels att lära sig att se kvaliteter i texter, vilket kan ge inspiration för det egna skrivandet, dels att ge och ta respons på ett konstruktivt sätt.

Vi frågar lärarna hur eleverna kan veta vad de ska ge respons på och lärarna menar att eleverna har sett hur läraren gör när de ger respons. Eleverna säger att man måste ge respons på ett bra sätt så att ingen blir ledsen. Eleverna talar om att man kan tänka i "*two stars and a wish*" när man ger respons i förhållande till en kamrat. Det vill säga att man säger några saker som är bra och så påpekar man något som man önskade fanns med i texten.

Utifrån lektionsobservationerna, så framkommer att eleverna i ganska stor utsträckning lämnas till att arbeta med andras och bearbeta sina egna texter i grupper utan att läraren aktivt är med i detta arbete. Eleverna behöver samtala om texterna för att bland annat kunna beskriva texternas kvalitet. Lärarna går

runt bland grupperna av elever, och deltar ibland, men leder inte samtalet. Skolinspektionen har noterat att några elever inte arbetar aktivt och förefaller behöva mer hjälp.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i ganska hög grad får lära sig skrivstrategier för att skapa olika typer av texter med anpassning utifrån deras typiska uppbyggnad och språkliga drag.

Lärarna går igenom olika texttyper och lär eleverna olika skrivstrategier. Eleverna får bearbeta och förbättra sina texter. Det varierar dock mellan lärare i hur hög grad elever får ett aktivt lärarstöd under lektionerna.

3. Utmanar och vidgar undervisningen elevernas intresse för läsning och skrivning?

Här undersöks om läraren följer upp hur varje elevs intresse för läsning och skrivning utvecklas och tillsammans med eleverna utvärderar undervisningen. Vidare om läraren utgår från detta för att säkerställa att läs- och skrivundervisningen inriktas mot en tydlig progression i varje elevs lärande. Här undersöks också om eleverna (i intervjuer och enkät) uppger att deras intresse för läsning och skrivning ökar.

Enligt kursplanerna ska undervisningen i svenska och svenska som andraspråk stimulera elevernas intresse för att skriva och läsa.

Skolverket visar i en rapport att de elever som tycker om att läsa har ett bättre läsprovresultat än elever som inte tycker om att läsa.¹⁷

Eleverna svarar, som tidigare nämnts, genomgående att de anser att det är viktigt med läsning och skrivning. Någon säger att det är roligare att skriva än att läsa, för att skriva innebär ett inslag av att skapa själv. En annan elev menar att läsandet och den diskussion som ofta följer på läsandet är roligare än att skriva. "Genom att läsa och prata med andra får man höra vad andra tycker", säger en elev. Flera betonar att det är av stor betydelse vad man läser och skriver om. Vissa texter är mer intressanta än andra. Några uttrycker emellertid att de inte tycker att det är särskilt roligt att läsa och skriva; det kan till och med vara tråkigt, enligt någon. Eleverna uttrycker glädje över att de har skolbibliotekarien att ta hjälp av. Bibliotekarien håller ibland lektioner i klasserna och en elev förklarar: "På något konstigt sätt blir det alltid intressant när skolbibliotekarien läser; det är något med rösten." Generellt svarar eleverna vid Sandsbro skola att det "stämmer

¹⁷ Skolverket (2012). *PIRLS 2011 – Läsförståelsen hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*. Stockholm.

helt och hållet" eller *"stämmer ganska bra"* att läraren i svenska är bra på att göra skolarbetet intressant (92 procent). Av den enkät som eleverna svarat på framkommer att drygt 20 procent av eleverna tycker att deras lärare i svenska ger dem för lätta arbetsuppgifter. Detta bekräftas även vid intervjuerna där flera elever uttrycker att de skulle vilja ha större utmaningar i läs- och skrivundervisningen.

På påståendet i enkäten att undervisningen i svenska gör att jag vill läsa mer, svarar 80 procent av eleverna att detta *"stämmer helt och hållet"* eller *"stämmer ganska bra"*. Motsvarande svar vad gäller om undervisningen gör att man vill skriva mer är 75 procent. När vi frågar eleverna i grupperna om hur de ser på sambandet mellan undervisningen och deras intresse för att skriva och läsa så uttrycker de inte att det finns något nära samband. Någon elev säger till exempel att hen gillar att läsa och det är oavsett det som händer i skolans undervisning i svenska.

Eleverna anger tydligt i intervjuerna att lärarna inte frågar dem om hur de tycker att undervisningen är eller fungerar i läsning och skrivning. Det kan hända att läraren, mot slutet av en lektion, frågar: *"Har du lärt dig något på denna lektion? Vad i så fall?"* I enkäten svarade närmare 40 procent av eleverna att det *"stämmer ganska dåligt"*, eller *"stämmer inte alls"*, att läraren frågar vad eleven tycker om undervisningen i ämnet. Eleverna uttrycker emellertid vid intervjuerna att de kan komma med förslag som rör undervisningen och att de också kan prata med läraren om man har synpunkter på undervisningen.

Eleverna säger att lärarna vet och har koll på vad eleverna kan inom läsning och skrivning och hur deras utveckling inom området ser ut. Ytterst får man veta detta på utvecklingssamtalet. Flera elever säger också: *"Man märker själv att man får mer flyt i läsningen."* Lärarna påpekar att bland annat genom att läsplattorna används och dokument sparas, så är det ganska lätt att följa elevernas läs- och skrivutveckling.

Flera lärare betonar lusten för att läsa och skriva och att de vill väcka denna känsla hos eleverna. De ger exempel på enskilda elever, vars intresse för läsning och skrivning har väckts. Detta upplevs mycket positivt av lärarna och de uttrycker glädje över varje sådan utveckling hos en elev. De nämner emellertid inte att någon mer generell eller systematisk uppföljning eller utvärdering av elevernas intresse för läsning och skrivning gjorts, utan lärarnas uppfattning baseras på enskilda fall. Lärarna hävdar, utan att egentligen undersökt det närmare, att undervisningen vidgar elevernas intresse för läsning och skrivning. Lärarna har samarbete med skolbibliotekarien och man genomför planerade biblioteksbesök. Lärarna säger att de måste jobba hårdare för att öka intresset för läsning eftersom informationsteknologin, enligt lärarna, är ett konkurrerande intresse hos eleverna.

Lärarna berättar att de samarbetar till stor del inom den så kallade operativa enheten, som består av lärare som undervisar en årskurs med tre parallella klasser. En enhet har till exempel tillsammans i ett dokument beskrivit hur eleverna kan gå till väga när de ska skriva en faktatext. De lärare som undervisar i svenska och svenska som andraspråk i en årskurs gör en gemensam pedagogisk planering som de lägger på en gemensam arbetsyta, vilken även rektorn har tillgång till. Lärarna uttrycker att de gärna skulle vilja samarbeta i ett större sammanhang med fler kollegor kring till exempel utformningen av läs- och skrivundervisningen på skolan.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att undervisningen i svenska och svenska som andraspråk i ganska hög grad utmanar och vidgar elevernas intresse för läsning och skrivning.

Granskningen som helhet visar att lärarna följer upp elevernas arbete. Undervisningen verkar engagera många elever och i viss utsträckning stimulera deras intresse för att läsa och skriva. Dock saknar Sandsbro skola uppföljning av hur varje elevs intresse för läsning och skrivning utvecklas.

Eftersom elevernas intresse för läsning är en identifierad framgångsfaktor för god läsutveckling, bör rektorn tillsammans med lärarna utveckla formerna för uppföljning av elevernas intresse för läsning och skrivning. Detta som en grund för fortsatt utvecklingsarbete, inte minst mot bakgrund av att pojkarna under de två senaste läsåren har haft ett lägre genomsnittligt betygsresultat än flickorna i svenska i årskurs 6.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att granska om eleverna får en undervisning i svenska/svenska som andraspråk som engagerar, motiverar och vidgar deras intresse för läsning och skrivning samt utvecklar deras läs- och skrivstrategier, så att tilltron till och utvecklingen av den egna språkliga och kommunikativa förmågan stärks. Projektets övergripande frågeställningar är:

- Får eleverna lära sig läs- och skrivstrategier för att utveckla sin läs- och skrivförmåga?
- Får eleverna ett aktivt stöd i läs- och skrivundervisningen?

Metod och material

Granskningen av undervisningen i svenska i årskurs 4-6 innebär att inspektörerna samlar in skriftlig dokumentation samt besöker skolorna, observerar undervisningen, intervjuar lärare, rektor och elever. Skolinspektionen har också genomfört en elevenkät vid samtliga skolor som ingår i granskningen.

All information analyseras sedan för varje enskild skola och sammanställs och redovisas i ett beslut för skolan och i denna rapport.